

Státní závěrečná zkouška.
Magisterský program Veřejná a sociální politika
Pro studenty nastupující ke studiu v akademickém roce 2015/16.

Uvozující charakteristika státní závěrečné zkoušky:

Následující témata a tematické okruhy vyjadřují problematiku oboru veřejné a sociální politiky na úrovni magisterského programu. V průběhu zkoušky je ověřována úroveň zvládnutí této problematiky jak podle jednotlivých témat a okruhů, tak v širším teoretickém a aplikačním kontextu oboru jako takového.

Součástí:

1. Obhajoba diplomové práce.
2. Písemná zkouška: řešení úlohy na zadané téma.
3. Ústní zkouška: odpověď k zadanému tematickému okruhu.

Písemná zkouška - řešení úlohy na zadané téma

Obecná charakteristika:

Student prokáže v písemné odpovědi na zadané téma schopnost

- propojit všechny v průběhu studia oboru získané teoretické i metodologické poznatky a dovednosti v širším kontextu vědy i praxe;
- kriticky myslet;
- podložit svůj názor odbornými argumenty;
- případně dokumentovat to, že na jeden problém existuje více možných pohledů, přístupů.

Zkouška trvá 90 minut.

Témata:

1. Uveďte a vysvětlete příklady změn v hodnotovém ukotvení veřejných/sociálních politik po velkých historických traumatech (války, revoluce)!
2. Ilustrujte na příkladu/dech rozdíl mezi preventivní a reaktivní veřejnou/sociální politikou a zvláštnosti jejich implementace a hodnocení.
3. Čím se liší postavení národních států dnes ve srovnání s jejich situací na začátku druhé poloviny minulého století a proč? Uveďte na příkladu/dech.
4. Neodmyslitelnou součástí veřejné/sociální politiky se stala média. Proč a v jakých rolích?
5. Objasněte příklad dvou, případně i více současně realizovaných veřejných/sociálních politik, které si navzájem protirečí!
6. Jakými prostředky čelí národní státy, nadnárodní organizace a další aktéři výzvam globalizace?

7. Dokumentujte, s jakými obtížemi se setkávala Vámi vybraná veřejná/sociální politika v procesu implementace, vysvětlete, proč tomu tak bylo, a navrhněte alternativní postup.
8. Charakterizujte podobu regulačního působení trhu, státu, občanského sektoru a médií v konkrétním veřejně politickém procesu.
9. Objasněte roli aktérů a institucí v konkrétním veřejně politickém procesu.
10. Vymezování a uznávání problému ve veřejné/sociální politice. Dokumentujte na příkladu.
11. Jaké jsou typické formy demokratického zprostředkování zájmů? Dokumentujte na příkladech.
12. Proč a jak vzniká implementační nedostatečnost a jak jí čelit? Ilustrujte na příkladu.
13. Jaké jsou příčiny výskytu nechtěných důsledků politik v průběhu jejich realizace? Dokumentujte na příkladu.
14. Jak při řešení určitého poznávacího problému ve veřejné/sociální politice dospíváme k výběru té či oné teorie (nebo jejich kombinace)? Dokumentujte na příkladu.
15. Ukažte, jak se uplatnění vybraného teoretického přístupu či přístupů může odrazit v praktické podobě návrhu a/nebo implementace konkrétní veřejné/sociální politiky.
16. Na konkrétním příkladu analýzy veřejné/sociální politiky ilustруйте uplatnění konceptuálního rámce/rámců.
17. Na příkladu přípravy a implementace konkrétní veřejné/sociální politiky charakterizujte různé typy veřejně politických dokumentů.
18. Informace je moc. Vysvětlete na příkladu, kdo a jak s informacemi pracuje v koncipování a realizaci veřejných/sociálních politik.
19. Na jaké komplikace a bariéry narazí analytik politik při jejich hodnocení - a jak se je snaží překonat?
20. Jaké místo zaujímá v procesu tvorby a realizace veřejné a sociální politiky rozpočtování? Dokumentujte na příkladu.
21. Jaké místo zaujímají v procesu tvorby a realizace veřejné a sociální politiky koncepce a programy? Dokumentujte na příkladu.
22. Na Vámi zvoleném příkladu ukažte, jak budete postupovat při vypracování dokumentu návrhu zákona (právního předpisu).

Ústní zkouška - odpověď k zadanému tematickému okruhu

1. Veřejné zájmy a veřejná politika

- Konflikty veřejných a soukromých zájmů
- Znaky veřejných zájmů
- Veřejná politika jako vědní disciplína a jako sociální praxe
- *Polity, policy, politics*
- Klíčové koncepty veřejné politiky a jejich představitelé

2. Hodnoty ve veřejné politice

- Hodnotové ukotvení veřejných politik
- Funkce politických ideologií
- Kritéria a indikátory ve veřejné politice
- Hodnotové konflikty nositelů veřejných politik

3. Vládnutí

- Víceúrovňové vládnutí
- Stát, trh, občanský sektor a média jako regulátory
- Sítě aktérů
- Sociálně patologické formy regulace
- Kapacity vládnutí v globalizujícím se světě

4. Aktéři a instituce

- Aktéři jako jednotlivci i kolektivní subjekty
- Instituce jako implicitní a explicitní regulátory
- Přehled formalizovaných a neformalizovaných aktérů a institucí
- Stát jako instituce a aktér
- Arény a agendy

5. Veřejně politický proces

- Vývoj veřejných politik ve vzájemných interakcích a v širším společenském kontextu
- Přednosti a slabiny fázových modelů veřejně politického procesu
- Kritický přehled teorií procesu analýzy a tvorby veřejné politiky
- Specifika a možnosti uplatnění teorií procesu analýzy a tvorby veřejné politiky

6. Formulace veřejných politik, rozhodování

- Možnosti změn veřejných politik
- Racionální a inkrementální pojetí rozhodování
- Aktéři a struktura rozhodování
- Rozhodování v subsystémech veřejných politik
- Strategické rozhodování

7. Implementace veřejných politik

- Teorie implementace
- Kritické faktory a problémy implementace
- Proces implementace
- Vztah politiků a úředníků v implementaci politik

8. Teorie ve veřejné politice

- Kořeny studia veřejných politik
- Multiparadigmatičnost sociálních věd
- Přínosy sociologie, politologie, ekonomie, práva a veřejné správy
- Inspirace dalších oborů
- Výběr teorií v poznávání veřejné politiky
- Zdroje poznávání ve veřejné politice

9. Sociální politika

- Sociální politika jako praktická disciplína

- Cíle a funkce sociální politiky
- Instituce a nástroje sociální politiky
- Sociální politika jako věda; perspektiva životního cyklu ve zkoumání sociální politiky

10. Geneze sociální politiky

- Kořeny sociální politiky a (stručný) historický vývoj,
- Bismarck, Beveridge, příp. další osobnosti a jejich vliv na sociální politiku
- Evropská unie a její vliv na sociální politiku

11. Sociální stát

- Sociální stát jako předmět teoretického zkoumání sociální politiky
- Typologie sociálního státu (původní i novější)
- Vývoj a etapizace sociálního státu
- Sociální stát v zemích střední a východní Evropy

12. Chudoba a sociální vyloučení

- Vymezení a měření chudoby
- Vymezení sociálního vyloučení
- Systémy sociální pomoci a sociálních služeb

13. Nezaměstnanost a politika zaměstnanosti

- Proměny na trhu práce a jejich dopady na společnost a jednotlivce; chronická, opakovaná a dlouhodobá nezaměstnanost, flexibilizace a prekarizace
- Politika zaměstnanosti (v českém i evropském kontextu)
- Institucionální řešení životních situací souvisejících s přechody ze vzdělávacího systému na trh práce a z ekonomické aktivity do neaktivity
- Pracovní uplatnění osob se zdravotním postižením, politika zaměstnanosti určená pro osoby se zdravotním postižením

14. Rodina a rodinná politika

- Proměny rodinného a demografického chování a jejich dopady na společnost a jednotlivce
- Rodinná politika (v českém i evropském kontextu)
- Institucionální řešení životních situací souvisejících s dětstvím a rodičovstvím a přechodem z dětství do dospělosti

15. Stáří, stárnutí v moderních společnostech a důchodová politika

- Demografické stárnutí a jeho dopady na společnost i jednotlivce, ageismus
- Důchodové systémy a jejich reformy
- Přechod do důchodu a perspektiva aktivního stáří a stárnutí

16. Stáří, stárnutí a politika dlouhodobé péče

- Dlouhodobá péče jako reakce na proměny společnosti a demografické stárnutí
- Systém dlouhodobé péče (v českém i evropském kontextu)
- Formální a neformální péče, jejich vzájemný vztah a hlavní problémy ve vztahu k systému dlouhodobé péče

17. Výzkum veřejných politik (*policy research*)

- Vědění a veřejná politika
- Specifika veřejně politického výzkumu
- Aplikovaný výzkum veřejných politik a akademický výzkum
- Metodologie společenských věd a její využití při výzkumu veřejné politiky
- Kvantitativní, kvalitativní a smíšený přístup k výzkumu veřejné politiky

18. Hodnocení veřejných politik

- Obecný rámec hodnocení
- Kotvy hodnocení: kritéria, indikátory
- Co hodnotíme
- Metody hodnocení a jejich výběr

- Problémy hodnocení veřejných politik
- 19. Strukturace veřejně politických problémů s formulací cílů**
- Důležitost vymezení problému v *policy analysis*;
 - Pojem „problém“ obecně a v různých vědních disciplínách;
 - Základní komponenty problému a veřejně-politického problému
 - Hodnoty, cíle a kritéria
 - Hierarchie cílů (obecné cíle, konkrétní cíle, podcíle – *goals, aims, objectives*)
 - Substantivní cíle (rovnost, efektivnost, spravedlnost, svoboda volby) a instrumentální cíle (politická průchodnost, technická proveditelnost)
 - Tvorba cílů a kritérií
- 20. Policy analysis**
- Vymezení *policy analysis*
 - Základní kroky v analýze a tvorbě politiky
 - *Policy analysis* versus *policy work*
 - Znaky dobré *policy analysis*
 - Etické problémy *policy analysis*
 - *Policy analysis* v České republice
- 21. Nástroje veřejné politiky**
- Klasifikace nástrojů veřejné politiky dle různých autorů
 - Cíle versus nástroje veřejné politiky
 - Přednosti a omezení jednotlivých typů nástrojů veřejné politiky
 - Možnosti identifikace variant řešení (dosavadní zkušenosti, řešení problému v minulosti; poznatky z teorie veřejné politiky - nástroje veřejné politiky; řešení podobných problémů v zahraničí; tvořivost a vlastní invence)
 - Klíčové principy dobré praxe
- 22. Typy veřejněpolitických dokumentů a základy argumentace v *policy analysis***
- Typy veřejněpolitických dokumentů
 - *Policy brief* a další prakticky orientované výstupy
 - Argumenty a argumentace ve veřejné politice
 - „Argumentační síla“ různých zdrojů dat
- 23. Veřejná moc, veřejná správa a organizace veřejné správy**
- Veřejná moc a veřejná správa
 - Státní správa a samospráva
 - Organizace veřejné správy v ČR
 - Vykonavatelé veřejné správy
- 24. Řízení veřejné správy a reforma veřejné správy**
- Základní teoretické koncepty a přístupy k řízení veřejné správy
 - „Dobré vládnutí“, „dobrá“ veřejná správa
 - Efektivní a účinná veřejná správa
 - Reformy veřejné správy v ČR.
- 25. Zaměstnanci veřejné správy, etika zaměstnance veřejné správy**
- Veřejná a státní služba
 - Státní zaměstnanci. Zákon o státní službě
 - Etika ve veřejné správě.
 - Korupce ve veřejné správě
- 26. Kontrola ve veřejné správě a správní dozor**
- Role kontroly ve veřejné správě
 - Vnější kontrola veřejné správy
 - Vnitřní kontrola veřejné správy
 - Správní dozor

27. Veřejná ekonomie a veřejný sektor

- Veřejná ekonomie
- Významnost veřejného sektoru v národním hospodářství, vývoj postavení státu, způsoby měření velikosti veřejného sektoru v NH
- Funkce veřejného sektoru
- Redistribuční funkce

28. Ekonomické příčiny existence veřejného sektoru, veřejná volba

- Příčiny existence veřejného sektoru, teorie her
- Externality, řešení, Coase
- Veřejné statky, veřejně poskytované statky, free ride problém
- Veřejná volba, Arrow, střední volič

29. Efektivita a ekvita ve veřejném sektoru

- Pojem efektivita (typy), účinnost, účelnost, CEA, CBA, CUA, CM
- Alokační efektivita, produkční efektivita, institucionální vymezení veřejných výdajových programů, jejich evaluačních a kontrolní metod, příklady ČR/EU, příčiny selhání
- Politická/sociální efektivita veřejného sektoru v kontextu platných dokumentů lidských práv (Mezinárodní pakt hospodářských, sociálních a kulturních práv)
- Role neziskového sektoru a občanské společnosti v demokratickém systému, význam sociálního podnikání při řešení aktuálních sociálních problémů (příklady oblastí bezdomovectví, nezaměstnanosti)

30. Veřejné finance (příjmy a výdaje) v kontextu hospodářské politiky, úvod do daňové politiky

- Úvod do veřejných financí, fiskální federalismus
- Státní rozpočet, veřejné příjmy, veřejné výdaje
- Tvorba rozpočtů jako politický proces
- Úvod do daňové teorie, daňové principy, ztráta z mrtvé váhy, harmonizace daní

Základní literatura:

- Castles, F.G., S. Leibfried, J. Lewis, H. Obinger, Ch. Pierson. 2010. *The Oxford Handbook of the Welfare State*. Oxford: Oxford University Press, part II, VII, VIII.
- Dohnalová, M. a kol. 2012. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer.
- Grix, J. 2002. Introducing Students to the Generic terminology of Social Research. *Politics* 22 (3), 175-186.
- Maaytová, A., Ochrana, F. – Pavel. J a kol. 201. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada.
- Kliková, Ch., Kotlán, I. a kol. 2006 (třetí vydání, 2012). *Hospodářská politika: teorie a praxe*. Ostrava: Sokrates.
- Kotous, J., Munková, G., Štefko, M. 2013. *Obecné otázky sociální politiky*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR.
<http://www.ilaw.cas.cz/get.php?file=data/files/epub/Obecne%20otazky%20socialni%20politiky.pdf>
- Krebs, V. a kol. 2010. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer. Kapitoly 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16.
- Liška, V., Sluková, K., Volejníková, J. 2011. *Institucionální ekonomie*. Praha: Professional Publishing.
- Ochrana, F., Půček, M. 2011. *Efektivní zavádění a řízení změn ve veřejné správě*. Praha: Wolters Kluwer.
- Peková, J. a kol. 2008. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer. Kapitola 1.
- Pomahač, R. a kol. 2013. *Veřejná správa*. Praha: C. H. Beck.
- Potůček, M.: *Sociální politika*. 1995. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Potůček, M. a kol. 2005 (dotisk 2010). *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Potůček, M. 2016. *Veřejná politika*. Praha: C. H. Beck.
- Sabatier, P. A., Weible, Ch. (eds.) 2014. *Theories of the Policy Process*. 3rd Edition. Boulder, Col.: Westview Press.
- Sokol. J. 2014. *Etika, život, instituce. Pokus o praktickou filosofii*. Praha: Vyšehrad.
- Stiglitz, J. E. 2000. *Economics of the Public Sector*. New York: W. W. Bortin. Chapter 1. The public sector in a mixed economy.
- Tomeš, I. 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál. Kapitoly 16, 17, 18, 19.
- Veselý, A. 2009. *Vymezení a strukturace problému ve veřejné politice*. Praha: Karolinum. Část I.
- Veselý, A., Nekola, M. (Ed.). 2007. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství.